

Nr 70.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten; given Stockholms slott den 27 oktober 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 oktober 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

Frågan om anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten har vid flera tillfällen varit föremål för statsmakternas intresse. Sålunda uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 24 oktober 1913 åt en kommission, som sedermera antog namnet malmkommissionen, att verkställa en allsidig utredning angående det lämpligaste sättet för nyttiggörandet av statens norrländska malmfyndigheter. I sitt den 31 mars 1923 avgivna betänkande framhöll kommissionen som sin åsikt, att det åtminstone för det dåvarande icke syntes lämpligt att anlägga något tackjärnverk i Norrland, även om en anläggning där av ett järnverk för tillverkning av fosforrent tackjärn för de mellansvenska järnbrukens behov under vissa betingelser icke syntes vara ekonomiskt omöjlig.

Betänkandet föranledde icke någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Efter motioner i båda kamrarna anhöll 1932 års riksdag (skr. nr 280), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en skyndsamt utredning, huruvida och i vilken omfattning en förädling inom landet av de statliga malmtillgångarna kunde vara för staten och landets näringsliv gagnande samt under vilka former statens medverkan härtill lämpligast kunde äga rum, och därefter för riksdagen framlägga det förslag i ärendet, vartill utredningen kunde föranleda.

Jämlikt bemyndigande den 10 augusti 1932 tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet den 31 i samma månad fem personer för att verkställa utredning rörande tillgodogörandet av statens malmtillgångar. De sakkunniga antogo namnet malmförädlings-sakkunniga. Enligt direktiven skulle utredningen särskilt avse möjligheterna till järnmalmförädling i Norrbottens län, såsom tillverkning av tackjärn och järnsvamp samt av handelsjärn och stål, ävensom förhållandet mellan en i Norrbotten bedriven järnförädlingsindustri och den mellansvenska järnhanteringen.

I promemoria den 21 november 1933 redogjorde de malmförädlings-sakkunniga för vissa förberedande undersökningar, varjämte de framlade en del synpunkter på förädlingsmöjligheterna inom länet. Dessa gingo i övervägande negativ riktning. Sedan de sakkunniga i utlåtande den 20 maj 1937 ytterligare understrukit sina synpunkter, anmäldes frågan inför Kungl. Maj:t av min företrädare i ämbetet den 4 juni 1937. Departementschefen anförde därvid i huvudsak följande:

Som något positivt och i praktiken genomförbart resultat av de sakkunnigas arbete på järnmalmförädlingens område icke vore att förvänta, förefölle det lämpligast att utredningen finge upphöra. Departementschefen ville emellertid icke låta bero vid de resultat som framkommit. En fortsatt utredning i ämnet borde dock givas en mera positiv inriktning och tillika en mera begränsad omfattning än den tidigare. Det vore framförallt angeläget att skapa nya förvärvsmöjligheter i Norrbotten. Inrättandet av ett järnverk där skulle otvivelaktigt bli till stor bättnad ur arbetslöshetssynpunkt. En dylik anläggning vore emellertid även försvarbar från andra synpunkter än de rent sociala. Sålunda kunde framhållas den ganska betydande import av förädlad järnmalm i form av tackjärn, som ägde rum till Sverige, ävensom de rika tillgångar Norrbotten ägde i malmfält, vattenkraft och skogar, vilkas utnyttjande kunde underlättas genom anläggningen. Även kunde ökade förädlingsmöjligheter beträffande järnmalm inom landet bli av betydelse med hänsyn till handelsbalansen. Departementschefen tillstyrkte förty, att en ny utredning komme till stånd, men ansåge, att densamma borde begränsas till frågan om tillverkningen av tackjärn. Utredningen borde därvid avse utarbetande av detaljerat förslag till anläggande i Norrbotten av ett järnverk för tillverkning av tackjärn och bedrivnas enligt två linjer, den ena avseende tillverkning av träkolstackjärn och den andra tillverkning av kokstackjärn. I båda fallen borde verkställas fullständiga ekonomiska beräkningar omfattande anläggnings- och driftkostnader. Råvarutillförseln och avsättningsmöjligheterna borde noga utredas. Lämplig plats för anläggningen borde föreslås. Vidare borde undersökas anläggningens inverkan dels på förhållandena inom Norrbotten såväl i socialt som i industriellt avseende, dels ock på de mellansvenska järnverken samt den svenska järnindustrien över huvud. Förslag

till finansiering av verksamheten borde även utarbetas. Funnes frågans lösning påfordra statens mellankomst, borde förslag i sådant hänseende framläggas. Eventuellt kunde befinnas lämpligt att anläggningen bleve helt statlig.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 juni 1937 tillkallades samma dag följande sakkunniga för utredning rörande anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten, nämligen generaldirektören Waldemar Borgquist, tillika ordförande, landshövdingen David Hansén, kommerserådet Harald Carlborg och överingenjören Magnus Tigerschiöld.

De sakkunniga, vilka antogo namnet *tackjärnsutredningen*, avgåvo den 12 augusti 1938 betänkande i ämnet. Vid betänkandet fanns fogat särskilt yttrande av landshövdingen Hansén. Sedan med anledning av detta yttrande avgivits en av generaldirektören Borgquist och kommerserådet Carlborg undertecknad promemoria, har Hansén i sin tur inkommit med en promemoria i ärendet.

I ärendet hava efter remiss utlåtanden avgivits av fullmäktige i jernkontoret, kommerskollegium, domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statens arbetslöshetskommission, socialstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län. Vid vissa av dessa utlåtanden hava fogats av myndigheterna infordrade yttranden nämligen vid kommerskollegii utlåtande av bergmästaren i Norra distriktet, vid domänstyrelsens utlåtande av överjägmästarna i Skellefteå samt Nedre och Övre Norrbottens distrikt samt vid länsstyrelsens utlåtande av landstinget i länet ävensom av Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare.

Tackjärnsutredningens betänkande.

Tackjärnsutredningen har enligt de givna direktiven undersökt möjligheterna av framställning dels av träkolstackjärn dels ock av kokstackjärn. Enär båda dessa slag av tackjärn kunna framställas antingen i blästermasugnar eller i elektriska ugnar, har undersökningen vidare i båda fallen avsett dels ett alternativ med blästermasugn, dels ock ett alternativ med elektrisk ugn. Efter undersökning av lämplig storlek på de olika ugnar, som skulle kunna tänkas komma i fråga, hava utredningsmännen verkställt detaljerade kostnadsberäkningar beträffande följande alternativ, nämligen:

Alt. I A. Två blästermasugnar med en sammanlagd produktion av 30,000 ton träkolstackjärn per år. Kostnaden är även approximativt beräknad för en produktion av 40,000 ton per år.

Alt. I B. Två blästermasugnar, i huvudsak lika ugnarna i alt. I A, med en sammanlagd produktion av 90,000 ton kokstackjärn per år. Kostnaden är även approximativt beräknad för en produktion av 50,000 ton per år.

Alt. II A. En elektrisk ugn (Spigerverksugn) med en kapacitet av 30,000 ton träkolstackjärn per år.

Alt. II B. En elektrisk ugn (Spigerverksugn) med en kapacitet av 30,000 ton kokstackjärn per år. Kostnaden är även approximativt beräknad för en produktion av 60,000 ton i två ugnar.

Då för kostnadsberäkningarna järnverkets *förläggningssort* spelar en betydande roll, hava utredningsmännen först behandlat denna fråga. De hava härutinnan uttalat, att de lägsta självkostnaderna för framställning av träkolstackjärn i Norrbotten erhöles vid järnverkets förläggning till Luleå. För anläggningen av ett kokstackjärnverk vore vidare Luleå den enda lämpliga platsen i Norrbotten, enär, med hänsyn till tillförseln av koks, järnverket måste vara beläget å en plats, där hamn finnes, samtidigt som denna plats borde hava förbindelse med malmбанan. Utredningsmännen hava vid dessa förhållanden verkställt sina beräkningar under förutsättning att ett blivande järnverk i Norrbotten komme att förläggas till Luleå och hava anvisat två områden inom Luleå stad, som skulle lämpa sig härför, nämligen Svartön och Karlsvik. Svartön har enligt utredningsmännen bättre isförhållanden och djupare hamn än Karlsviksområdet samt torde kunna erhållas på fördelaktigare villkor än detta, emedan Svartön äges av Luleå stad. Även om anläggningskostnaderna för ett järnverk på Karlsviksområdet möjligen skulle bliva något billigare än å Svartön, förorda utredningsmännen med hänsyn till nyss nämnda förhållanden för sin del Svartön som den lämpligaste förläggningssplatsen.

I detta sammanhang kan nämnas, att utredningsmännen även undersökt möjligheten att efter reparation och komplettering åter igångsätta de elektriska masugnarna i Porjus, vilka legat nere sedan 1921. Utredningsmännen hava emellertid härvid funnit, att tillverkningskostnaderna för tackjärnet skulle bliva alltför höga.

Ehuru utredningsmännen sålunda vid sina beräkningar utgått från att anläggningen av järnverket skulle ske å Svartön, anse de dock, att frågan om den lämpligaste förläggningssorten eventuellt borde tagas upp till förnyad behandling.

Beträffande *råvarutillgången* räkna utredningsmännen med att erforderlig järnmalm skulle erhållas från Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag. De erinra härutinnan om att, enligt avtal 1927 jämte tilläggsavtal 1938 mellan staten samt nämnda bolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, staten eller dess rättsinnehavare vore berättigad att till självkostnadspris erhålla vissa kvantiteter malm.

Då för framställning av träkolstackjärn, enligt vad utredningsmännen framhållit, icke kunde användas någon av de disponibla malmsorterna utan att större delen av fosforinnehållet bortskaffades genom anrikning, hava utredningsmännen förutom kostnaden för själva malmen även räknat med kostnad för *anrikning* av densamma. Utredningsmännen hava därvid icke fattat ståndpunkt till frågan om anrikningen borde ske i Luleå eller vid gruvfältet. Då det visat sig svårt att uppskatta det pris, som ett järnverk i Luleå skulle få erlägga för slig från MalMBERGET, hava utredningsmännen emellertid räknat med ett sligpris, motsvarande självkostnaden vid ett nytt an-

rikningsverk i Luleå. Vid alternativ II B (kokstackjärn i elektrisk ugn) erfordras enligt utredningsmännen ej sligtillsats. Vid det större koksblåstermasugnsalternativet (I B) beräknas emellertid de enligt gällande avtal tillgängliga kvantiteterna av den mindre fosforrika malmen ej vara tillräckliga, utan antages jämväl slig behöva i viss utsträckning användas. Vidare hava utredningsmännen i samtliga alternativ utom alternativ II B räknat med att malmen måste sintras för vinnande av bättre bränsleekonomi.

Efter att hava lämnat en redogörelse för den malm, som vid de olika alternativen borde komma till användning och den behandling densamma borde genomgå, lämna utredningsmännen följande sammanställning över kostnaderna för malmen i form av sinter eller krossad grovmalm för framställning av olika tackjärnskvaliteter.

Anrikad och sintrad Gällivare D-malm med 71.5 % järn och max. 0.010 % fosfor för alt. I A och II A (för framställning av träkolstackjärn).

Gällivareslig 0.010 % fosfor 1.03 ton à 17.55 kr. per ton	18.08 kr. per ton sinter
Sintringskostnad	2.55 » » » »
	Summa 20.63 kr. per ton sinter

Sintrad finkrossad Luossavaara A- och B-malm med 65.2 % järn och 0.030 % fosfor för alt. I B (för framställning av martintackjärn intill 55 % av produktionen).

Luossavaara A- och B-malm 1.03 ton à 9.75 kr. per ton	10.04 kr. per ton sinter
Finkrossning	0.52 » » » »
Sintringskostnad	2.19 » » » »
	Summa 12.75 kr. per ton sinter

Sinterblandning av 57 % Luossavaarasinter med 65.2 % järn och 0.030 % fosfor samt 43 % Gällivaresinter med 71.5 % järn och max. 0.030 % fosfor för alt. I B (för framställning av martintackjärn intill 100 % av produktionen).

Gällivaresinter: Gällivareslig 0.030 % fosfor 1.03 ton	
à 15.58 kr. per ton	16.05 kr. per ton sinter
Sintringskostnad	2.19 » » » »
	18.24 kr. per ton sinter

Luossavaarasinter: enligt ovan 12.75 kr. per ton sinter

Sinterblandning:

Gällivaresinter 0.43 ton à 18.24 kr. per ton	7.84 kr. per ton sinter
Luossavaarasinter 0.57 ton à 12.75 kr. per ton	7.27 » » » »
	Summa 15.11 kr. per ton sinter

Sinterblandningen håller 67.9 % järn och 0.030 % fosfor.

Sintrad oanrikad Gällivare D-malm med 61.5 % järn och 0.7—1 % fosfor för alt. I B (för framställning av gjuteritackjärn och thomastackjärn).

Gällivare D-malm 1.03 ton à 8.50 kr. per ton	8.76 kr. per ton sinter
Finkrossning	0.52 » » » »
Sintringskostnad	2.19 » » » »
	Summa 11.47 kr. per ton sinter

Krossad Luossavaara A- och B-malm med 65.2 % järn och 0.030 % fosfor för alt. II B (för framställning av martintackjärn).

Luossavaaramalm 1.00 ton à 9.75 kr. per ton.....	9.75 kr. per ton malm
Grovkrossning	0.25 » » » »
	Summa 10.00 kr. per ton malm

I anslutning till dessa kostnadsberäkningar framhålla utredningsmännen, att malmen i Luleå ställde sig något dyrare än malmen i mellersta Sverige, detta bland annat på grund av fraktkostnaderna, i vilket hänseende utredningsmännen räknat med samma fraktkostnad som för exportmalm med avdrag för vinstpålägg. Utredningsmännen anföra, att skillnaden i pris bleve särskilt framträdande beträffande anrikad och sintrad malm, då de mellan-svenska hyttorna i stor utsträckning använde sig av fosforrent utgångsmaterial, som ej behövde anrikas.

Vidare erinra utredningsmännen, att de norrländska malmerna hade ringa manganhalt, varför vid smältningen erfordrades tillsats av mangan. Sådan kunde erhållas medelst importerad manganmalm. Erforderlig kalkstens-tillsats för vinnande av lämplig slaggsammansättning torde enligt utredningsmännen kunna erhållas från Gotland och möjligen från Norrbotten, ehuru kalkstenstillgångarna där vore ganska begränsade.

I fråga om *bränslebasen* räkna utredningsmännen med 17 respektive 26 kronor per läst träkol såsom normala minimi- och maximipriser. Därjämte hava utförts kostnadsberäkningar grundade på ett tredje pris av 22 kronor per läst, vilket enligt utredningsmännen torde komma att bli det normala.

Beträffande koks hava utredningsmännen på motsvarande sätt räknat med tre olika priser, nämligen 24, 48 och 30 kronor per ton; sistnämnda pris har ansetts såsom det normala. Tillika hava utredningsmännen beräknat, att vid framställning av elektriskt kokstackjärn i Spigerverksugn halva bränslekvantiteten utgjordes av koksstybb, samt att priset därå vore ungefär två tredjedelar av kokspriset.

Elektrisk kraft beräknas efter samråd med vattenfallsstyrelsen kunna erhållas till ett pris något lägre än den nuvarande genomsnittliga kostnaden vid kraftverket vid Porjus och närmast motsvarande priset vid en tänkt utbyggnad av kraftverket.

Erforderlig *arbetskraft* anses enligt de olika alternativen vara, för alternativ I A 113 arbetare, för alternativ I B 127 arbetare, för alternativ II A 103 arbetare och för alternativ II B 64 arbetare.

Efter jämförelse mellan *arbetslöner* inom andra arbetargrupper i Norrbotten och övriga delar av landet hava utredningsmännen ansett sig böra räkna med en medellön av 3,350 kronor om året för en järnverksarbetare i Luleå, motsvarande den ungefärliga medellönen i dyrortsgrupperna A—F vid järn-, stål- och kopparverk under åren 1929—1936, ökad med 27 % såsom merlön i dyrortsgrupp G, dit Luleå borde räknas.

Sedan utredningsmännen härefter givit en detaljerad beskrivning av ett

blivande tackjärnverk i Luleå under de av utredningsmännen tänkta olika förutsättningarna, lämnas följande sammanställning över *anläggningskostnaderna*, beräknade i stort sett med utgångspunkt från 1936 års prisnivå. Beloppen angivas i 1,000-tal kronor.

Alternativ	Två blästermasugnar		En elektrisk ugn	
	I A (Träkol)	I B (Koks)	II A (Träkol)	II B (Koks)
<i>Hamn och förbindelse-spår.</i>				
Spåranordningar, malmviadukt och hamn	1,400	1,400	1,400	1,400
Summa	1,400	1,400	1,400	1,400
<i>Järnverk.</i>				
Iordningställande av byggnadsplatsen	660	660	660	660
Lossningsfickor för malm, kol m. m.	100	100	100	100
Transportband för malm, kol m. m.	135	135	135	135
Grovkrossverk	—	80	—	75
Mellan- och finkrossverk	—	325	—	130
Sligmagasin med transportanordningar	485	435	485	—
Sintringsverk system A. I. B.	400	600	360	—
Träkols-(koks-)magasin	535	445	425	315
Krossverk för kalksten och manganmalm	35	35	35	35
Råmaterialfickor för masugnarna	365	660	350	330
Blästermasugnar resp. elektrisk tackjärnsugn	1,420	1,820	1,285	1,285
Gjutmaskin	250	250	250	250
Stationär omlastningskran	35	35	35	35
Rullande materiel	70	70	70	70
Pumpstation vid hamnen	100	135	100	100
Sötvattenssystem	40	40	40	40
Mekanisk verkstad, smedja, snickeri	150	150	150	150
Förråd och lagerhus	60	60	60	60
Vagnvåg för utgående produkter	15	15	15	15
Kontor och laboratorium	175	175	175	175
Sanitära anordningar	50	50	50	50
Elektrisk fördelningsstation, ledningar m. m.	235	235	235	235
Ångkraftanläggning	—	680	—	—
Tomt, disponentbostad och diverse	225	300	225	200
	5,540	7,490	5,240	4,445
Ränteförluster under byggnadstiden 5 % av anläggningskapitalet för järnverket	275	375	260	225
Summa	5,815	7,865	5,500	4,670
Om två ugnar om tillsammans 60,000 ton tackjärn per år utföras i alt. II B, tillkommer	—	—	—	1,100
Summa	—	—	—	5 770
<i>Anrikningsverk.</i>				
I det fall anrikning av malmen företages i Luleå, tillkomma följande anläggningskostnader:				
Grovkrossverk	75	—	75	—
Mellan- och finkrossverk	280	—	280	—
Anrikningsverk	930	930	930	—
Summa	1 285	930	1 285	—

Utredningsmännen hava såsom framgår av denna sammanställning så uppgjort planen för anläggningen, att densamma skulle i stort sett kunna användas för vilket som helst av de olika alternativen endast med de ändringar, tillägg och utbyten av anläggningens olika delar, som direkt föranledas av de olika produktionssätten och den årliga produktionens storlek. Sålunda hava utredningsmännen bland annat vid alternativ I B räknat med en särskild ångkraftcentral för att tillvarata överloppsgasen. Beträffande övriga alternativ hava utredningsmännen ansett den erhållna gaskvantiteten för liten för att det skulle löna sig att anlägga en sådan central utan räknat med att överloppsgasen, därest den ej kunde användas för någon närbelägen industri, finge bortgå utan användning.

Utredningsmännen hava tänkt sig, att spåranordningar, malmviadukt och hamn borde utföras såsom reserv- eller beredskapsarbete och kostnadsfritt ställas till ett blivande järnverks disposition. Anläggningskostnaderna skulle då för samtliga alternativ minskas med 1,400,000 kronor. I fråga om de återstående anläggningskostnaderna hava utredningsmännen utgått från att ungefär hälften skulle erhållas i form av lån från staten löpande med 3.5 procent ränta och med 20 års amorteringstid, motsvarande en annuitet av 7 procent. På den andra hälften av anläggningskapitalet har räknats med 7 procent ränta och 10 års amorteringstid, motsvarande en annuitet av 14 procent. I medeltal skulle annuiteten sålunda bliva 10.5 procent.

Utöver medel till bestridande av kostnaderna för anläggningen erfordras enligt utredningsmännen ett *förlagskapital*, motsvarande värdet av tillverkningen under sju månader eller för alternativ I A 1,700,000 kronor vid en produktion av 30,000 ton och 2,200,000 kronor vid en produktion av 40,000 ton, för alternativ I B 2,800,000 kronor vid en produktion av 90,000 ton och 1,600,000 kronor vid en produktion av 50,000 ton, för alternativ IIA 1,700,000 kronor samt för alternativ IIB 1,200,000 kronor vid en produktion av 30,000 ton och 2,200,000 kronor vid en produktion av 60,000 ton. På detta kapital har beräknats ränta efter 5 procent.

En av utredningsmännen lämnad sammanställning av *samtliga kapitalkostnader per ton tackjärn* utvisar följande:

Alternativ	Årsproduktion tackjärn ton	Ränta och amortering på anläggningskapitalet kronor	Förlagskostnader per ton tackjärn kronor	Summa kapitalkostnader per ton tackjärn kronor
I A	30,000	20.35	2.85	23.20
» »	40,000	15.25	2.75	18.00
I B	90,000	9.20	1.55	10.75
» »	50,000	16.50	1.60	18.10
II A	30,000	19.25	2.85	22.10
II B	30,000	16.35	2.00	18.35
» »	60,000	10.10	1.85	11.95

Erinras må, att vid beräkandet av kapitalkostnaderna per ton tackjärn enligt den nu återgivna sammanställningen utredningsmännen ej tagit hänsyn till anläggningskostnaderna för ett anrikningsverk, vilka kostnader i stället inräknats i sligpriset.

Tillverkningskostnaderna, exklusive kapitalkostnaderna, beräknas av utredningsmännen på sätt framgår av följande sammanställning.

	Kostnad i kronor per ton tackjärn vid ett träkolspris av		
	17 kr. per läst	22 kr. per läst	26 kr. per läst
<i>Träkolstackjärn med max. 0.025 % fosfor.</i>			
Alt. I A, 30,000 ton per år i blästermasugn.....	87.04	98.79	108.19
40,000 » » » » »	83.64	95.39	104.79
Alt. II A, 30,000 ton per år i elektrisk ugn.....	87.15	93.65	98.85
	Kostnad i kronor per ton tackjärn vid ett kokspris av		
	24 kr. per ton	30 kr. per ton	48 kr. per ton
<i>Kokstackjärn.</i>			
Alt. I B, 90,000 ton per år i blästermasugn			
Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor (intill 55 % av produktionen)	47.93	52.73	67.13
Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor (100 % av produktionen).....	50.75	55.55	69.95
Gjuteritackjärn.....	47.65	52.60	67.45
Thomastackjärn.....	45.85	50.35	63.85
Alt. I B, 50,000 ton per år i blästermasugn			
Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor.....	51.16	55.96	70.36
Gjuteritackjärn.....	50.91	55.86	70.71
Thomastackjärn.....	49.11	53.61	67.11
Alt. II B, Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor i elektrisk ugn.			
30,000 ton per år	60.59	62.69	68.99
60,000 ton per år	56.41	58.51	64.81

Utredningsmännen lämna vidare följande sammanställning över *de totala produktionskostnaderna per ton tackjärn*, avrundade till närmast liggande hela krontal, i vilken sammanställning det första krontalet i varje kolumn anger tillverkningskostnaden exklusive kapitalkostnaden och det andra talet kostnaden för anläggnings- och förlagskapital.

	Kostnad i kronor per ton tackjärn vid ett träkolspris av		
	17 kr. per läst	22 kr. per läst	26 kr. per läst
<i>Träkolstackjärn med max. 0.025 % fosfor.</i>			
Alt. I A, 30,000 ton per år i blästermasugn	87	99	108
	23 110	23 122	23 131
40,000 „ „ „ „ „	84	95	105
	18 102	18 113	18 123
Alt. II A, 30,000 ton per år i elektrisk ugn.....	87	94	99
	22 109	22 116	22 121
Kostnad i kronor per ton tackjärn vid ett kokspris av			
	24 kr. per ton	30 kr. per ton	48 kr. per ton
<i>Kokstackjärn.</i>			
Alt. I B, 90,000 ton per år i blästermasugn.			
Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor (intill 55 % av produktionen).....	48	53	67
	11 59	11 64	11 78
Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor (100 % av produktionen).....	51	55	70
	11 62	11 66	11 81
Gjuteritackjärn	48	53	67
	11 59	11 64	11 78
Thomastackjärn	46	50	64
	11 57	11 61	11 75
Alt. I B, 50,000 ton per år i blästermasugn.			
Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor	51	56	70
	18 69	18 74	18 88
Gjuteritackjärn	51	56	71
	18 69	18 74	18 89
Thomastackjärn	49	54	67
	18 67	18 72	18 85
Alt. II B, Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor i elektrisk ugn.			
30,000 ton per år	61	63	69
	18 79	18 81	18 87
60,000 ton per år	56	59	65
	12 68	12 71	12 77

I anslutning till de sålunda framlagda kostnadsberäkningarna anföra utredningsmännen i huvudsak följande:

Såsom av kostnadsberäkningarna framginge hade endast vid alternativet I B räknats med användning av masugnsgasen för kraftalstring. En anläggning av en cellulosaafabrik i järnverkets omedelbara närhet skulle emellertid möjliggöra en rationell användning av masugnsgasen vid samtliga alternativ. Utredningsmännen hade emellertid ej ansett sig böra gå in på frågan om möjligheten att kombinera ett järnverk i Luleå med en cellulosaafabrik. Vid det slutliga valet av förläggningsplats torde dock denna fråga böra ägnas tillbörlig uppmärksamhet. En cellulosaafabrik kunde nämligen icke lämpligen anläggas å Svartön, där det ej funnes tillräcklig tillgång till sötvatten, utan det vore då möjligt, att Karlsviksområdet, som låge vid Lule älv, vore att föredraga.

Av tillverkningskalkylerna framginge vidare, att i elektrisk ugn framställt kokstackjärn trots det låga kraftpriset först vid mycket höga kokspriser kunde konkurrera med kokstackjärn framställt i blästermasugn. Vid normala kokspriser erfordrades, att ett relativt högt överpris kunde betingas för elektrokokstackjärn för att det skulle löna sig att framställa dylikt.

En jämförelse mellan tillverkningskostnaderna för träkolstackjärn framställt i elektrisk ugn med en kapacitet av 30,000 ton och i blästermasugn med en kapacitet av 30,000 respektive 40,000 ton gäve vid handen, att elektriskt tackjärn bleve billigare vid träkolspris överstigande cirka 17 respektive cirka 26 kronor per läst. Merkostnaden för blästermasugnstackjärn vid högre träkolspriser vore dock inom rimliga gränser relativt obetydlig.

Det förefölle sålunda utredningsmännen med utgångspunkt från teknikens nuvarande ståndpunkt som om blästermasugnar skulle under antagna förutsättningar ställa sig fördelaktigare, vare sig man räknade med koks eller träkol som bränsle. Det finge dock icke förbises, att den elektriska processen syntes erbjuda större möjligheter till tekniska förbättringar än blästermasugnsmetoden, som under senare år utvecklats därhän att man nu syntes hava närmat sig ett teoretiskt möjligt minimum i fråga om bränsleförbrukningen.

Avsättningsområdet för *träkolstackjärn*, som tillverkades i Luleå, torde man i stort sett behöva söka utomlands, emedan de mellansvenska järnverken syntes föredraga att i egen regi framställa tackjärn för sin kvalitets-tillverkning. Som Sveriges exportkapacitet av dylikt tackjärn sedan en lång tid varit och alltjämt vore större än efterfrågan, kunde en ny tillverkare icke erövrå en marknad annat än i konkurrens med de mellansvenska verken. Under det att tackjärnstillverkningen inom landet under åren 1911—1920 i genomsnitt uppgått till 567,000 ton träkolstackjärn årligen, hade densamma under åren 1927—1936 endast varit 239,000 ton per år. Exporten hade under samma perioder nedgått från 183,000 ton till 63,000 ton om året. Exportpriset å träkolstackjärn hade under tioårsperioden 1928—1937 varierat mellan 82 och 140 kronor per ton och hade i medeltal utgjort 102 kronor. Tillverkningskostnaderna för träkolstackjärn i Luleå kunde med det träkolspris, som förelegat vid denna tid och i övrigt under de av utredningsmännen antagna förutsättningarna vid en produktion av 40,000 och 30,000 ton beräknas till 102 respektive 110 kronor per ton. Om kapitalkostnaderna icke medräknades, bleve tillverkningskostnaderna 84 respektive 87 kronor per ton.

En tillverkning av 30,000 ton träkolstackjärn per år i Luleå skulle motsvara i det närmaste hälften av den genomsnittliga exportmängden under det senaste decenniet, och tackjärnverket i Luleå torde icke kunna skaffa sig utrymme för sin produkt på exportmarknaden utan att en del av de mellansvenska företagen nedlades eller deras verksamhet begränsades. Det torde nämligen icke under normala konjunkturförhållanden föreligga utsikter till ökad export av träkolstackjärn, utan snarare vore motsatsen att vänta.

Under den senaste tioårsperioden hade det såväl tillverkats som importerats stora och successivt ökade mängder av *kokstackjärn*. Sålunda hade medeltillverkningen av kokstackjärn under åren 1911—1920 endast varit omkring 63,000 ton per år under det att densamma under åren 1927—1936 uppgått till 135,000 ton per år med en maximikvantitet under 1936 av 251,000 ton. Importen hade i medeltal för åren 1928—1937 utgjort 94,000 ton per år med en maximikvantitet av 190,000 ton, vilken uppnått 1937. Det syntes sålunda kvantitativt sett föreligga utrymme för en avsevärd höjning av den inhemska produktionen av kokstackjärn.

Priset på importerat kokstackjärn hade, beräknat cif importhamn, under åren 1928—1937 varierat mellan 57 och 113 kronor per ton och i medeltal utgjort 68 kronor per ton. Framställningskostnaden för kokstackjärn i Luleå skulle enligt av utredningsmännen beräknade alternativ vid ett kokspris av 24 kronor per ton, vilket i medeltal förelegat under nämnda tioårsperiod, vid en årsproduktion av 90,000 respektive 50,000 ton utgjort 59 respektive 69 kronor per ton. Om man bortsåg från ränta och amortering av kapitalet, skulle produktionskostnaden blivit 48 respektive 51 kronor per ton. Framställningskostnaden i Luleå skulle sålunda hava legat i nivå med importpriset.

Vid jämförelse mellan produktionspriset i Luleå och importpriset för kokstackjärn respektive exportpriset för träkolstackjärn borde hänsyn emellertid även tagas till den ökade fraktkostnad, som betingades av det nordliga läget. Mellan Svartön och Gävle utgjorde normal sjöfrakt cirka 7 kronor per ton. Avsevärda rabatter torde visserligen kunna påräknas vid stor befraktning, men trots detta utgjorde denna utgift för ett järnverk i Luleå en extra belastning, som måste beaktas. Järnvägsstyrelsen hade ställt i utsikt en relativt låg järnvägsfrakt från Svartön till järnbruk i mellersta Sverige, som eventuellt kunde i vissa fall möjliggöra omedelbar utfraktning av vintertillverkningen, men under vanliga förhållanden borde dock sjöfrakten bli billigare.

Utredningsmännen hade även undersökt hur kostnaden ställde sig vid *samtidig produktion av träkols- och kokstackjärn*. Om i den ena blästermasugnen framställdes 45,000 ton kokstackjärn och i den andra 20,000 ton träkolstackjärn per år, och om därvid de gemensamma kostnaderna fördelades så, att priset på kokstackjärn bleve detsamma som vid full produktion i två masugnar av enbart kokstackjärn, bleve priset på träkolstackjärnet cirka två kronor lägre per ton än enligt alternativ I A.

Utsikterna för tillverkning av kokstackjärn i Luleå syntes alltså vara gynnsammare än för tillverkning av träkolstackjärn därstädes. Med den av utredningsmännen föreslagna utformningen av järnverket behövde det emellertid icke från början fastställas i vad mån tillverkningen skulle inriktas på den ena eller andra tackjärnssorten. Verkets produktion borde nämligen kunna ganska lätt anpassas efter avsättningsmöjligheterna.

Åtskilliga av de svenska järnverken hade under ogynnsamma konjunkturen haft svårighet att förränta nedlagda kapital. Med hjälp av de större vinster, som ernåtts under gynnsamma år, hade emellertid anläggningarna nedskrivits och verken konsoliderats, och driften hade, om ock med viss begränsning, upprätthållits även under ogynnsamma år. Ett nytt järnverk i Luleå finge ett liknande läge. Det kunde icke ställas i utsikt en säker förräntning av det nedlagda kapitalet. Om den vinst, som under gynnsamma år erhöles utöver nödortigt förräntning, systematiskt användes för avskrivningar och moderniseringar, kunde verkets konkurrenskraft givetvis förstärkas.

Vid själva järnverket kunde såsom förut framhållits beredas sysselsättning för något över 100 årsarbetare utom enligt alternativ II B, där antalet endast utgjorde ett sjuttioal. Sysselsättningseffekten i förhållande till det kapital, som måste bindas, vore sålunda ganska liten.

Om tackjärnstillverkningen åter kunde baseras på träkol skulle detta medföra ökade arbetstillfällen för framställning av träkol, vilka av utredningsmännen uppskattades till 1,260,000 arbetstimmar per år, motsvarande 525 årsarbetare.

Ett järnverk i Luleå stad skulle emellertid särskilt för staden dessutom få

en rätt stor mer eller mindre direkt betydelse i form av ökade skatteinkomster, ökad ekonomisk livaktighet och dylikt.

Järnverket syntes böra vara antingen helt privat eller helt statligt. Ett järnverksföretag med såväl staten som enskilda delägare torde näppeligen kunna åstadkommas. Enskilda torde ej vilja investera nämnvärt kapital, om bestämmanderätten ej låge hos dem, och staten torde å sin sida ej böra inträda som delägare i ett verk utan att tillförsäkra sig ett avgörande inflytande. Den enda formen för statligt deltagande tillsammans med privat intresse i ett järnverk i Norrbotten syntes vara, att staten uppträdde som subventions- eller långgivare. Utredningsmännen ville framhålla, att ledningen för ett statligt tackjärnverk komme att möta större svårigheter vid avsättningen av sina produkter än ledningen för ett enskiilt verk, i vilket den svenska järnhanteringen vore ekonomiskt intresserad.

Utredningsmännen ansågo sig emellertid på nuvarande stadium icke kunna eller böra framlägga förslag till organisation och finansiering av ett järnverk i Norrbotten.

Landshövdingen Hansén anför i sitt särskilda yttrande till en början i huvudsak följande:

Utredningens kostnadsberäkningar vore för höga, bland annat när de grundade sig på en under högkonjunktur gällande prisnivå och när en del arbeten även med hänsyn till nuvarande konjunktur beräknats alltför högt. Sålunda hade räknats med ett jordschaktningpris av 3 kronor 80 öre per kubikmeter under det att detta arbete skulle kunna utföras för hälften av detta pris. Ett träkolsmagasin vore visserligen erforderligt men kunde uppföras för en kostnad av omkring 200,000 kronor i stället för 445,000 kronor. Något koksmagasin torde däremot icke behöva uppföras, då koksen i likhet med vad fallet vore i mellersta Sverige kunde lagras ute. Även kostnaden för sligmagasin kunde på samma grund utgå. Anläggningskostnaderna skulle alltså utan att hänsyn toges till möjligheten av att materialet förbilligades under en lågkonjunktur nedbringas med inemot en miljon kronor.

Beträffande tillverkningskostnaderna framhåller Hansén i huvudsak följande:

I fråga om träkolet hade räknats med onödigt höga transportkostnader. Motsvarande gällde beträffande koksen.

Vidare hade malmpriserna rätteligen bort reduceras med 10 procent. Utredningsmännen hade visserligen i sitt betänkande omnämmt, att staten enligt avtalet 1938 finge köpa malm till självkostnadspris, men hade det oaktat räknat med den förhöjning av priset med 10 procent, som gällt dessförinnan. Om anrikningen icke verkställdes i Luleå utan vid gruvfälten, skulle dessutom vissa fraktkostnader besparas, när malmkvantiteten vid anrikning minskades med ungefär 25 procent, varjämte själva anrikningskostnaderna borde bli billigare vid gruvfälten. Priset å träkolstackjärn skulle, genom att anrikning verkställdes vid gruvfälten, kunna bli 5 kronor per ton billigare än som beräknats.

Även med bortseende från minskad kapitalkostnad skulle enligt Hanséns förmenande träkolstackjärn kunna framställas 15 kronor billigare per ton än enligt de övriga utredningsmännens beräkningar.

Utredningsmännens resultat hade sålunda icke givit ett för det planerade järnverket rättvisande resultat. Ett blivande järnverk torde under normala konjunkturer visserligen icke med säkerhet komma att uppvisa någon större vinst, men utsikterna härför vore minst lika stora i Norrbotten som annorstä-

des i landet. För att vinna större ekonomisk trygghet borde driften omfatta framställning även av thomasgöt.

Utredningsmännen hade vidare i viss mån underskattat den betydelse ur arbetsberedande synpunkt ett järnverk i Luleå innebure. I sådant hänseende ville Hansén understryka vikten av att träkol i största möjliga utsträckning komme till användning, varför det borde ytterligare undersökas om en ökad export av träkolstackjärn icke vore möjlig.

Hansén kunde icke biträda utredningens farhågor för motsättningar mellan ett blivande järnverk i Luleå och järnhanteringen i övrigt i landet, då det förstnämnda i huvudsak förmodligen komme att framställa kokstackjärn, som för närvarande i stor utsträckning importerades, och möjligen thomasgöt, varigenom skrotimporten kunde minskas.

Endast med viss tvekan ansåge Hansén, att anläggandet av järnverket borde realiseras genom enskilda företagare. Bestämda garantier borde emellertid då fordras för att järnverket dreves i den utsträckning, som järnhanteringen överhuvud taget kunde bedrivas i landet och konjunkturerna i övrigt möjliggjorde.

Då järnverket hade utsikter att bliva lönande, borde någon subvention från statens sida icke komma ifråga.

Luleå vore den enda möjliga platsen för ett järnverk, men den närmare platsen borde bliva föremål för förnyat övervägande, även om Karlsviksområdet syntes lämpligast.

I sin med anledning härav avgivna promemoria i ärendet anföra generaldirektören Borgquist och kommerserådet Carlborg bland annat:

De av Hansén förordade förenklingarna av anläggningen vore icke lämpliga, och man borde icke räkna med att en minskning av de i betänkandet angivna kostnaderna skulle kunna äga rum. Det vore visserligen riktigt, att utredningsmännen räknat med ett tillägg å malmens självkostnadspris med 10 procent, men minskningen av priset å malmen kompensades av att de i stället räknat med självkostnad beträffande frakterna. Enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat torde någon rabatt å de priser, som tillämpades för frakt av exportmalm, nämligen icke kunna påräknas. Frågan om thomasgöt hade varit föremål för mycken diskussion, men utredningsmännen hade i sitt betänkande ej velat gå in därpå. Vid organiserat samarbete med andra svenska järnverk torde emellertid thomasgöt i vissa fall vara en lämplig produkt. Ett fristående verk torde däremot bliva nödsakat att i huvudsak inrikta sig på framställning av tackjärn.

Hansén vidhåller å sin sida i av honom avgiven promemoria sin uppfattning och de av honom uppgjorda kalkylerna.

Yttranden.

Fullmäktige i jernkontoret anföra i sitt yttrande över betänkandet till en början i huvudsak följande:

Fullmäktige ansåge, att de skadliga verkningarna av en eventuell tackjärnsproduktion i Norrbotten icke blivit av utredningsmännen nog kraftigt understrukna. Fullmäktige ville därvid framhålla den kraftiga tillbakagång, som ägt rum beträffande produktionen av träkolstackjärn och som tagit sig uttryck i att antalet masugnar här i landet vore i ständigt sjunkande, att omkring hälften av befintliga ugnar vore permanent stillastående samt att de övriga icke kunde på långt när till fullo utnyttjas.

Anläggandet av ett träkolstackjärnverk skulle medföra en ruinerande konkurrens för de mellansvenska hyttorna och där vålla större arbetslöshet än de arbetstillfällen som skapades i Norrbotten.

På grund av vad sålunda anförts ansåge fullmäktige det uteslutet att i Norrbotten anlägga ett järnverk för produktion av träkolstackjärn.

Beträffande kostnaderna för tillverkning av träkolstackjärn anslöte sig fullmäktige i stort sett till utredningsmännens beräkningar men ansåge, att en viss förhöjning av dessa måste göras, emedan dels anrikning av malmen måste ske till lägre fosforhalt än utredningsmännen räknat med, dels ett större antal arbetare erfordrades.

Anläggandet av ett träkolstackjärnverk i Norrbotten vore enligt fullmäktige sålunda ett missgrepp ur nationalekonomisk synpunkt och skulle i sociala hänseenden medföra vådor av betydligt allvarligare art än de missförhållanden man velat övervinna.

I fråga om anläggande av ett kokstackjärnverk uttala fullmäktige, att alternativet II B med en elektrisk ugn för 30,000 ton årsproduktion vore uteslutet på grund av de höga tillverkningskostnaderna.

Vad angår utredningsmännens alternativ I B med två blästermasugnar för produktion av 90,000 ton kokstackjärn per år och alternativ II B med två elektriska ugnar för produktion av 60,000 ton kokstackjärn per år hava fullmäktige framfört vissa erinringar beträffande den föreslagna tekniska utrustningen och på grund härav vid sina beräkningar kommit till högre anläggningskostnader än utredningsmännen. Fullmäktige anse dock, att räntan å erforderligt kapital kunde beräknas lägre än utredningsmännen gjort. Kapitalkostnaden per ton tackjärn skulle därför enligt fullmäktige bli något lägre än enligt betänkandet. Fullmäktige ifrågasätta emellertid om icke förlagskapitalet borde motsvara värdet av nio månaders produktion i stället för endast sju månaders.

Enligt fullmäktiges beräkningar skulle behovet av anläggnings- och förlagskapital i 1,000-tal kronor bli följande:

	Alt. I B vid framställning av 90,000 ton per år i blästermasugn		Alt. II B vid framställning av 60,000 ton per år i elektrisk ugn	
Anläggningskapital:				
Hamn- och förbindelsespår	1,400		1,400	
Järnverk.....	7,490	8,890	5,545	6,945
Ränta under byggnadstiden, 4 %.....		393		278
Summa anläggningskapital		9,283		7,223
Förlagskapital		3,600		2,800
Summa kapitalbehov		12 883		10,023
Tillkommer för ett anrikningsverk.....		930		—

Fullmäktige lämna härefter vissa beräkningar rörande de totala produktionskostnaderna per ton tackjärn enligt sistnämnda båda alternativ, vilka beräkningar, jämförda med utredningsmännens, framgå av följande sammanställning:

	Tackjärns- utredningen kr. per ton	Reviderade kalkyler kr. per ton	Differens (ökning) kr. per ton
<i>All. IB</i> vid framställning av 90,000 ton per år i blåstermasugn.			
Kokspris 24 kr. per ton.			
a) Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor, intill 55% av produktionen	58.70	61.60	2.90
b) Martintackjärn med max. 0.060 % fosfor, 100 % av produktionen.....	61.50	64.40	2.90
c) Gjuteritackjärn	58.40	61.10	2.70
Kokspris 30 kr. per ton.			
a)	63.50	66.40	2.90
b)	66.30	69.20	2.90
c)	63.40	66.40	3.00
Kokspris 48 kr. per ton.			
a)	77.90	80.80	2.90
b)	80.70	83.60	2.90
c)	78.20	82.10	3.90
<i>All. IIB</i> vid framställning av 60,000 ton per år i elektrisk ugn.			
Kokspris 24 kr. per ton	68.40	71.80	3.40
30 kr. per ton	70.50	73.90	3.40
48 kr. per ton	76.80	80.20	3.40

Fullmäktige anföra i anslutning till de sålunda framlagda kalkylerna i huvudsak följande:

Den för närvarande ende producenten i Sverige av kokstackjärn för försäljning, Oxelösunds järnverk, komme att utöka sin produktion med cirka 20,000 ton per år. Oaktat det funnits möjligheter att utöka den inhemska produktionen så att importen bleve i huvudsak onödig, hade detta icke skett, vilket enligt fullmäktige utgjorde ett indicium på att produktionen icke skulle vara ekonomiskt lönande. Ingenting talade för att förhållandena låge bättre till för ett nyanlagt järnverk med ur transport- och andra synpunkter så oförmånlig placering som i Norrbotten.

Vid ett kokspris av 30 kronor per ton skulle billigaste kokstackjärnet enligt fullmäktiges beräkningar i tillverkning kosta 66 kronor per ton. Om härtill lades vinstmarginal av 5 kronor skulle järnet kunna säljas fritt Luleå till ett pris av 71 kronor per ton. Fraktkostnaden till mellansvensk hamn uppginge till 7 kronor per ton och priset där skulle då bliva 78 kronor per ton.

Importpriset under perioden 1928—1937 hade visserligen varierat mellan 57 och 113 kronor, men som sistnämnda siffra gällde för år 1937, vilket varit ett abnormt undantag, borde detta år icke medräknas vid bedömning av medelprisnivån å importjärn. Under perioden 1927—1936 hade priset i stället varierat mellan 57 och 73 kronor och i medeltal utgjort 64 kronor per ton.

Importpriset låge sålunda under det beräknade priset. Härtill komme, att de utländska leverantörerna säkerligen vid behov skulle kunna nedsätta priset å tackjärn. Detta kunde visserligen regleras genom importförbud eller tullskydd, men en dylik åtgärd skulle, om den dreves så långt, att produktionen i Luleå bleve ekonomiskt lönande, väsentligt fördyra kostnaderna för de tackjärnsköpande verken i Sverige.

Enligt fullmäktige skulle ett blivande järnverk i Norrbotten sålunda komma att arbeta under synnerligen ogynnsamma ekonomiska betingelser. I fullmäktiges beräkningar hade nämligen räknats med självkostnadspriser på material o. d. och några dolda vinster funnes icke upptagna i kalkylerna.

Ur arbetssysselsättningssynpunkt medförde anläggandet av ett järnverk orimligt höga kostnader i förhållandet till det antal personer, som kunde vinna sysselsättning därstädes.

Importen av kokstackjärn hade visserligen till och med 1937 undergått en stegring men hade under förra hälften av 1938 visat en betydande nedgång, varför en stegring av behovet av kokstackjärn förefölle mycket osäker.

Ej heiler ur försvarsberedskapssynpunkt ansåge fullmäktige det motiverat att anlägga ett järnverk i Luleå, som kunde riskera att bli utsatt för flyganfall. Det vore då bättre att säkerställa landets behov genom att i fredstid lagra tackjärn.

Om det ansåges önskvärt att öka landets produktion av tackjärn, borde produktionen förläggas till mellersta Sverige, där arbetslöner och fraktkostnader vore lägre än i Norrland. Lämpligast förefölle i sådant hänseende ett utbyggande av Oxelösunds järnverk.

Tillverkning av thomasgöt vid ett blivande järnverk i Luleå kunde icke anses försvarbar. Thomasgöt vore icke en stapelvara utan måste förädlas vidare å platsen till thomasstål. En sådan produktion vore emellertid ej lönande och thomasstål hade en mycket begränsad användning.

Kommerskollegium har, under framhållande av svårigheterna att vinna avsättning för träkolstackjärn, tillverkat i ett från den privata järnindustrien fristående tackjärnverk, ansett sig icke kunna tillstyrka något av de alternativ, vilka avsåge ett fristående träkolstackjärnverk i Norrbotten. Däremot har kollegium icke ställt sig principiellt avvisande mot planering av ett järnverk på sådant sätt, att masugnarna kunde användas för tillverkning av såväl träkols- som kokstackjärn. Vissa förutsättningar torde enligt kollegii uppfattning även finnas för ett på tillverkning av enbart kokstackjärn baserat järnverk. Kollegium förmenar emellertid, att vinstmarginalen för ett sådant järnverk måste anses synnerligen oviss och i varje fall mycket snäv.

Kommerskollegium anför vidare i huvudsak följande:

Mot förslaget att förlägga järnverket till Luleå hade kollegium intet att invända. Vad angår frågan huruvida verket borde utrustas med blästermasugnar eller med elektriska ugnar, syntes det förstnämnda alternativet närmast böra komma i fråga, eftersom det medförde de minsta kostnaderna. Tillverkningen vid ett blivande järnverk borde omfatta martintackjärn och gju-teritackjärn, men det vore tveksamt, om den även borde omfatta thomastackjärn. Anläggningen av ett s. k. thomasverk skulle nämligen medföra ungefär dubbla anläggningskostnader. I varje fall vore en sådan tillverkning endast tänkbar, om den privata järnhanteringen toge hand om järnverket. Anrikning borde åtminstone icke tillsvi vidare ske i Luleå utan färdig slig borde köpas vid gruvorna. Anrikningsverket i Malmberget stode nämligen för närvarande till stor del outnyttjat och inrättandet av ett eller annat malaggregat jämte åtföljande separatorer borde draga endast bråkdelen av den kostnad, som beräknats för ett anrikningsverk i Luleå. Kapitalkostnaden för slig framställd i Malmberget torde därför kunna beräknas bli lägre än för slig framställd i Luleå. Som slig på grund av sin vattenhalt icke kunde transporterats under vintern utan särskilda anordningar, måste i så fall större sligmagasin anläggas vid järnverket än utredningsmännen räknat med.

Kapitalkostnaderna vore möjligen beräknade i högsta laget genom att utredningsmännen räknat med onödigt höga räntor. Försiktigheten i beräkningarna vore emellertid enligt kollegii åsikt motiverad.

Järnverket borde baseras på aktiv medverkan från den enskilda järnhanteringen, men staten borde lämna stöd i någon form.

Bergmästaren i norra distriktet ansluter sig i stort sett till utredningsmännens beräkningar utom i fråga om anläggningskostnaderna, i vilket hänseende han anser, att anrikning av malmen borde ske i Malmberget, varför något anrikningsverk icke skulle behövas i Luleå. Bergmästaren räknar för framtiden med ett medelpris för träkol av 20—22 kronor per läst och förordar träkolstackjärnsalternativen, enär större sysselsättning därigenom skulle beredas arbetarna i Norrbotten.

Domänstyrelsen har ansett sig böra begränsa sitt yttrande till att avse framställningen av träkol och framhåller den stora betydelse anläggande av ett träkolstackjärnverk skulle hava för skogsbruket i Norrbotten. Av vid domänstyrelsens utlåtande fogade yttranden av överjägmästarna i Skellefteå samt Nedre och Övre Norrbottens distrikt framgår, att de båda förstnämnda räkna med ett pris på träkol av 22 och 26 kronor per läst vid respektive normala tider och högkonjunktur under det att den sistnämnde räknar med ett pris av 19—20 kronor per läst som normalt. Domänstyrelsen ansluter sig i detta hänseende till den sist angivna beräkningen och anser sålunda, att man icke skulle behöva räkna med ett kolpris överstigande 20 kronor per läst och att genom rationell kolning i kolugnar vid Luleå priset borde kunna ytterligare något nedbringas.

Vattenfallsstyrelsen uttalar sig i sitt utlåtande över betänkandet endast i vad detsamma avser kraftleverans från eller samarbete med statens vattenfallsverk och anför därvid, att de av utredningsmännen beräknade priserna å elektrisk kraft, vilka understege nuvarande självkostnadspris, utgjorde de lägsta pris som över huvud vore tänkbara. Ur de synpunkter, vattenfallsstyrelsen hade att företräda, funnes ej något att erinra mot eller tillägga till utredningen.

Statens arbetslöshetskommission har begränsat sitt utlåtande till att avse ett blivande järnverks inverkan på arbetsmarknaden i Norrbotten. Härutinnan anför kommissionen i huvudsak följande:

Varje möjlighet att i Norrbotten anordna lämplig industriell verksamhet av annat slag än sågverks- eller gruvindustri borde noga tillvaratagas. En industriell drift, avseende en förädling av malm och eventuellt trä från länet, vore enligt kommissionens åsikt av stort värde med hänsyn till dess möjligheter att skapa stabilare arbetsförhållanden än de som kunde påräknas vid ett mera extensivt utnyttjande av befintliga naturtillgångar.

Anläggningskostnaderna enligt alternativ I B, som enligt utredningsmännen vore det enda som kunde komma i fråga, uppginge till omkring 10 miljoner kronor och måste anses höga i förhållande till det antal personer, som kunde beredas sysselsättning. Med hänsyn till de osäkra ekonomiska framtidsperspektiv, som angåves i betänkandet, kunde det därför knappast anses tillrådligt att disponera ett så stort kapital för att sysselsätta endast något

mera än 100 personer. Kommissionen ansåge sig därför icke kunna ur arbetsmarknadssynpunkt förorda detta alternativ.

Framställningen av den kvantitet träkol, som erfordrades för att tillverka 30,000 ton träkolstackjärn, hade beräknats giva arbete till 525 under hela året arbetande personer. Därvid hade dock icke medräknats det med kolens transport till förbrukningsorten per järnväg eller bil förbundna arbetet. Då träkolstillverkningen icke ägde rum så att den sysselsatte arbetare kontinuerligt under hela året utan vore förlagd huvudsakligen till eftersommaren, hösten och förvintern, följde därav att vid en tillverkning av angivna kvantitet träkol ett förhållandevis stort antal personer, säkerligen minst 1,200—1,500, erhöle sysselsättning därmed. Då arbetet dessutom skulle komma att till avsevärd del bedrivas under den tid av året, som vore ur sysselsättningssynpunkt för skogsbon i Norr- och Västerbotten minst tillfredsställande, skulle ett tackjärnverk i Luleå, avsett för tillverkning av träkolstackjärn, medföra en välbehörlig utfyllnad i den för befolkningen mången gång otillfredsställande försörjningen.

Socialstyrelsen har även ansett sig böra bedöma det avgivna betänkandet endast med hänsyn till arbetsmarknadssynpunkter och anför i sådant hänseende i huvudsak följande:

Tillkomsten av ett nytt företag bidrage alltid till att öka sysselsättningsmöjligheterna å vederbörande ort. Speciellt i Norrbottens län vore det ett betydande intresse att nya tillfällen skapades för sysselsättning av den arbetslösa arbetskraften. Styrelsen såge därför med tillfredsställelse, att åtgärder vidtoges för skapande av nya företag i länet. Som oavvislig förutsättning för att staten skulle medverka härtil! måste dock uppställas, att företaget icke kunde befaras medföra ökad arbetslöshet å annat håll inom landet. Huruvida man behövde riskera en dylik verkan genom anläggning av ett järnverk i Norrbottens län, kunde styrelsen för sin del icke bedöma.

Ur de synpunkter styrelsen hade att bevaka vore tillkomsten av ett träkolstackjärnverk att föredraga framför ett kokstackjärnverk.

Vid såväl träkols- som kokstackjärnsalternativet torde man emellertid behöva räkna med att icke hela den erforderliga arbetsstyrkan kunde rekryteras från Norrbottens län utan att ett visst antal specialutbildade arbetare måste tagas från annat håll.

Därest beslut komme att fattas om att staten skulle medverka vid anläggandet av ett järnverk i Norrbottens län, ville styrelsen framhålla, att det ur olika synpunkter torde vara lämpligast, att järnverket anlades och dreves av något på detta område redan verkande industriföretag, som alltså kunde förväntas besitta tillräcklig erfarenhet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län säger sig icke kunna värja sig från det intrycket, att svårigheterna för anläggandet av järnverket åtminstone icke undervärderats av utredningsmännen. Länsstyrelsen anser — med hänsyn till de motsägande uppgifterna och slutsatserna — det önskvärt, att resultatet icke bleve betraktat som slutgiltigt utan att en bearbetning av det hittillsvarande materialet och ett vidareförande av utredningen sattes i gång för erhållande av förslag till organisation och finansiering av ett blivande järnverk och ett positivt ställningstagande till frågan om huruvida ett sådant borde komma till stånd.

Norrbottens läns landsting samt *Norrbottens och Västerbottens läns han-*

delskammare hava i sina yttranden i huvudsak anslutit sig till landshövdingen Hanséns särskilda yttrande, i det de anse de i betänkandet framlagda kostnadsberäkningarna väl höga. Handelskammaren understryker därjämte den stora betydelse anläggandet av ett järnverk skulle få ur försörjningssynpunkt.

*Departements-
chefen.*

Vårt land är för sin järnförsörjning hänvisad till en ganska betydande import icke blott av handelsjärn utan även av tackjärn. Sålunda uppgick importen av tackjärn år 1937 till 190,000 ton och år 1938 till 75,000 ton. Under de tre första kvartalen 1939 har tackjärnsimporten uppgått till 145,000 ton. En icke ringa del av denna import torde bestå av tackjärn, som tillverkats med hjälp av exporterad malm från de svenska Lapplandsgruvorna.

Sedan nära tre årtionden har den frågan gång på gång rests, huruvida det icke skulle vara möjligt att på basis av Lapplandsmalmen bygga upp en tackjärnsindustri i vårt land. Hittills har emellertid ingen sådan industri kommit till stånd, som det synes huvudsakligen emedan bränslekostnaderna ställt sig synnerligen ogynnsamma. Modernare arbetsmetoder ha numera minskat bränsleåtgången och sålunda skapat i någon mån bättre ekonomiska förutsättningar än tidigare för järnverk, som bygger på användningen av Lapplandsmalm.

De mera allmänna skälen för ett sådant järnverk — enighet synes ganska allmänt råda därom att det, därest det överhuvud skall komma till stånd, bör förläggas till Luleå i Norrbottens län — skola här, då de äro kända av alla, endast i korthet beröras.

För det *första* måste det anses önskvärt att vårt land för sin tackjärnsförsörjning göres oberoende av utlandet. Denna synpunkt understrykes på det kraftigaste under den i sammanhang med krigsförhållandena inträdda krisen. Skulle Sverige råka ut för större svårigheter än hittills, torde risk förefinnas att vår järnindustri icke kan i nödig utsträckning få sitt tackjärnsbehov tillgodosett.

För det *andra* skulle tillkomsten av en tackjärnsanläggning i Luleå öka försörjningsmöjligheterna i Norrbottens län, där det regelmässigt möter stora svårigheter att bereda sysselsättning åt den växande befolkningen. Nativitetsöverskottet är förhållandevis större i Norrbotten än inom något annat län. Även under goda konjunkturer pläga arbetslöshetssiffrorna där uppe vara relativt höga.

För det *tredje* synes det föga tilltalande att praktiskt taget all vår malm från Lapplandsgruvorna skall exporteras och förädlas i andra länder. Det förefaller i hög grad önskvärt, att ett allvarligt försök göres i syfte att inom landet åtminstone till någon del förädla våra rikliga malmtillgångar i Lappland. Att trots dessa som det förefaller mycket starka allmänna skäl intet tackjärnverk kommit till stånd i Norrbotten beror därpå att tidigare verkställda utredningar synas ha givit vid handen, att ett sådant tackjärnverk skulle ur ekonomisk synpunkt sakna rimliga möjligheter.

Den senast verkställda utredningen är i detta avseende icke så kategorisk

i sitt omdöme. I densamma yttras, att en säker förräntning av ett järnverk i Luleå icke kan ställas i utsikt, men att om den vinst, som under gynnsamma år erhålles utöver nödtorftig förräntning, systematiskt användes för avskrivningar och moderniseringar, verkets konkurrenskraft givetvis kan förstärkas.

Berörda uttalande hänför sig till ett järnverk för framställning av koks-tackjärn. Utredningsmännen ha, såsom nämnts, beträffande det ifrågasatta tackjärnverket övervägt två alternativa förslag. Det ena avser ett järnverk för tillverkning av träkolstackjärn, det andra en anläggning för kokstackjärn. Såvitt framgår av utredningen skulle ett järnverk för träkolstackjärn vara det ur sysselsättnings synpunkt fördelaktigaste alternativet. Förutom över 100 arbetare vid själva järnverket skulle enligt detta alternativ ett stort antal personer beredas arbete med framställning av träkol. Vid ett koks-tackjärnverk åter beräknas 100 à 125 man bli sysselsatta.

Lönsamheten av en anläggning av ifrågavarande slag är beroende av dels avsättningsmöjligheterna, dels produktionskostnaderna, däri inräknad skälig ränta å det i rörelsen nedlagda kapitalet. Avsättningsmöjligheterna för en ökad produktion av träkolstackjärn synas, i varje fall under vanliga förhållanden, vara mindre goda. Beträffande kokstackjärn däremot torde utsikterna i berörda hänseende ingalunda kunna betecknas såsom dåliga. Såsom bland annat framgår av de nyss återgivna importsiffrorna äger en betydande tackjärnsimport rum årligen. Denna import, vilken uteslutande torde avse kokstackjärn, borde, åtminstone till avsevärd del, kunna ersättas med inhemsk tillverkning.

För att närmare belysa hur den tänkta verksamheten ekonomiskt skulle ha utfallit, därest år 1934 ett kokstackjärnverk enligt utredningens alternativ I B, avseende en tillverkning av 90,000 ton om året i blästermasugn, stått färdigt och befunnit sig i drift samt kunnat sälja hela sin produktion till under femårsperioden 1934—1938 gällande importpriser på tackjärn, ha vissa beräkningar verkställt inom kommerskollegium. Enligt dessa beräkningar, för vilka utredningsmännens siffror legat till grund, skulle tillverkningskostnaderna jämförda med värdet på importerat tackjärn ha under anförda period ställt sig på sätt framgår av följande i en promemoria över beräkningarna intagen sammanställning, angivande kostnaden i kronor per ton tackjärn. I fråga om tillverkningskostnaderna har kokspriset därvid satts lika med avrundade medeltalet av kommerskollegii prisnotering för engelsk och tysk gjuterikoks med tillägg för medeltalet av fraktnoteringen respektive år, medan däremot övriga poster i tillverkningskalkylen antagits hava hållit sig oförändrade.

År	Rörlig kostnad	Kapital-kostnad	Summa kostnad	Importvärde
1934.....	52.33 +	10.75 =	63.08	58.70
1935.....	52.57 +	10.75 =	63.32	59.58
1936.....	56.49 +	10.75 =	67.24	60.30
1937.....	72.09 +	10.75 =	82.84	112.61
1938.....	63.13 +	10.75 =	73.88	95.25

Importvärdet är i denna sammanställning räknat cif importhamn och tillverkningskostnaden fob eller fåv Luleå. Med normala fraktsatser från Luleå söderut beräknas Luleåackjärnets konkurrensförmåga på den inhemska marknaden vara något sämre än nyssnämnda siffror antyda, enär dess avsättning måste sökas huvudsakligast i mellersta Sverige, dit frakten ställer sig relativt hög.

Så långt den inom kommerskollegium upprättade promemorian.

Godtagas trots den gjorda reservationen beträffande fraktsatserna dessa beräkningar, skulle järnverket under ifrågavarande femårsperiod ha givit följande ekonomiska resultat:

År	Vinst, resp. förlust, kronor	
1934	—	394,200.—
1935	—	336,600.—
1936	—	624,600.—
1937	+	2,679,300.—
1938	+	1,923,300.—
		— 1,355,400.—
		+ 4,602,600.—

Resultatet för hela femårsperioden skulle alltså blivit en behållning av över 3,000,000 kronor. Härvid är emellertid att märka, att i dessa beräkningar ingår en amortering på i medeltal över 460,000 kronor om året eller sammanlagt under nämnda fem år 2,321,000 kronor.

Man kan beräkna de fasta kapitalkostnaderna på olika sätt. Om man utesluter amorteringsbeloppet och räknar 4 procent ränta på det kapital, som skulle behövas för ett järnverk i Luleå — kapitalkostnaden ansås härvid till 13,000,000 kronor — skulle resultatet bli följande, därvid kostnader och importvärde angivas i kronor per ton tackjärn:

År	Rörlig kostnad	Ränta	Summa	Importvärde	Vinst, resp. förlust, kronor under året	
1934	52.33 +	5.78 =	58.11	58.70	+	53,100.—
1935	52.57 +	5.78 =	58.35	59.58	+	110,700.—
1936	56.49 +	5.78 =	62.27	60.30		— 177,300.—
1937	72.09 +	5.78 =	77.87	112.61	+	3,126,600.—
1938	63.13 +	5.78 =	68.91	95.25	+	2,370,600.—
					+	5,661,000.—
					—	177,300.—
					+	5,483,700.—

Enligt denna tabell skulle alltså vinst på anläggningen ha uppstått under de två första och de två sista åren, medan år 1936 alltjämt skulle ha visat förlust. Emellertid skulle under femårsperioden ett belopp av nära 5½ miljoner kronor ha stått till förfogande för uppläggandet av fonder och till amortering av anläggningskapitalet. Även om det är riktigt, att en absolut säker förräntning icke kan förutses, tyder dock de nu anförda siffrorna på att en särskilt pessimistisk uppfattning om förräntningsmöjligheterna icke är befogad.

Ehuru jag icke anser mig böra frågå de kalkyler beträffande produktionskostnaderna, som framlagts av utredningsmännen, vill jag dock påpeka att möjlighet till besparing måhända icke är utesluten. Sålunda anför kommerskollegium i sitt yttrande, att anrikning åtminstone icke tillsvidare borde ske i Luleå utan färdig slig köpas vid gruvorna. Härigenom torde utom andra fördelar vinnas att fraktkostnaderna för malmens transport till Luleå minskas i någon mån.

Huruvida andra besparingar, såsom t. ex. de av landshövdingen Hansén förordade, utan större olägenhet kunna ske, bör, därest beslut fattas om anläggandet av ett tackjärnverk, under det fortsatta arbetets gång självfallet noggrant prövas.

För min del finner jag att de anförda beräkningarna ha givit till resultat, att ekonomiska betänkligheter icke längre rimligen böra förhindra, att tanken på anläggandet av ett tackjärnverk i Norrbotten förverkligas.

Då jag alltså anser mig böra föreslå, att en tackjärnsanläggning i Norrbotten kommer till stånd, uppstår frågan huruvida en dylik anläggning bör erhålla statlig karaktär eller om utrymme bör beredas för privata intressen. Jag vill härutinnan till en början åberopa utredningsmännens yttrande, att järnverket torde böra vara antingen helt privat eller helt statligt. Under den tid, som förflutit sedan utredningsmännen framlade resultatet av sina överväganden, har icke framkommit något som tyder på att medverkan från enskilt håll — närmast skulle väl den redan bestående järnindustrien härvid ifrågakomma — vore att påräkna. Skall järnverkets tillkomst icke ytterligare förskjutas, torde det vara nödvändigt att, i varje fall till en början, staten tager hand om arbetet. Om så finnes önskvärt kan frågan om beredande av inflytande i företaget för de privata intressena måhända längre fram tagas under övervägande.

Anläggningskostnaderna för ett tackjärnverk ställa sig olika beroende på dels den årliga tillverkningens storlek, dels huruvida blästermasugnar eller elektriska ugnar skola komma till användning, dels ock huruvida tillverkningen skall avse träkols- eller kokstackjärn. Vad angår tillverkningskapaciteten har jag i det föregående räknat med att vid järnverket borde kunna framställas omkring 90,000 ton tackjärn årligen. Beträffande frågan om användning av blästermasugnar eller elektriska ugnar ha såväl de sakkunniga som kommerskollegium tillstyrkt det förstnämnda alternativet. Vid kostnadsberäkningarna torde böra förutsättas, att detta alternativ kommer till användning.

Vad beträffar den betydelsefulla frågan vilket eller vilka slag av tackjärn, som tillverkningen bör avse, äro tre vägar möjliga. Gentemot det alternativ, som avser tillverkning av enbart träkolstackjärn, ha i ärendet framförts starka betänkligheter på grund av avsättningssvårigheterna; med hänsyn till sysselsättningseffekten däremot är, såsom redan tidigare framhållits, detta alternativ det mest tilltalande. Ett järnverk för tillverkning av enbart kokstackjärn åter torde lämna det ur ekonomisk synpunkt säkraste resultatet, men bereder mindre försörjningstillfällen. Slutligen före-

ligger möjligheten att upptaga tillverkning av såväl träkols- som kokstackjärn, en möjlighet som, ehuru här nämnd i sista rummet, icke torde vara den minst betydelsefulla. Jag finner det ändamålsenligt, att, såsom utredningsmännen föreslagit och även kommerskollegium framhållit, järnverket planeras på sådant sätt att ugnarna kunna användas för tillverkning av såväl träkols- som kokstackjärn utan mera genomgripande ändringar. Enligt vad utredningsmännen framhållit kan en anpassning av järnverkets produktion tämligen lätt ske efter avsättningsmöjligheterna. Det synes därför böra överlämnas åt järnverkets ledning att träffa de avgöranden härutinnan, som med hänsyn till utvecklingen på tackjärnsmarknaden visa sig lämpligast. Vid beräkandet av anläggningskostnaderna torde under denna förutsättning böra tagas till utgångspunkt utredningsmännens mest kapitalkrävande alternativ, nämligen I B, avseende ett järnverk för framställning i blästermasugn av kokstackjärn till en myckenhet av 90,000 ton om året. Kostnaderna för anläggningen av ett dylikt järnverk ha beräknats tämligen lika av utredningsmännen och av fullmäktige i jernkontoret. Med hänsyn till de prisstegringar, som inträtt sedan dessa beräkningar ägt rum, torde emellertid någon ökning av kostnaderna kunna förutses. Jag föreslår, att till bestridande av anläggningskostnaderna avses ett belopp av i runt tal 10,000,000 kronor. I detta belopp ingå kostnaderna såväl för själva järnverket som även för spåranordningar och hamn m. m. Medel till de senare skulle alltså icke anvisas från anslaget till beredskapsarbeten. Där emot är ej inräknat något belopp för anläggande av ett anrikningsverk, utan förutsättes att färdig slig erhålles från gruvorna.

Förutom medel till uppförande av järnverket fordras visst förlagskapital. Det härutinnan erforderliga beloppet har vid nyssnämnda alternativ I B beräknats av utredningsmännen till 2,800,000 kronor och av fullmäktige i jernkontoret till 3,600,000 kronor. För egen del tillstyrker jag, att ett belopp av 3,000,000 kronor avses för detta ändamål.

Vad förläggningssorten för det blivande järnverket beträffar ha utredningsmännen utgått från Svartön inom Luleå stad såsom den ur olika synpunkter lämpligaste platsen. Utredningsmännen ha emellertid förutsatt, att spörsmålet borde ytterligare övervägas. Jag delar denna uppfattning, därvid jag emellertid, på sätt tidigare nämnts, i likhet med utredningsmännen räknar med, att endast vissa områden inom Luleå stad kunna i detta sammanhang komma i fråga.

Beträffande järnverkets organisation synes aktiebolagsformen vara den lämpligaste. Bolaget synes förslagsvis kunna benämnas Norrbottens Järnverk Aktiebolag. Dess ordning bör fastställas av Kungl. Maj:t och dess aktier böra, i anslutning till vad tidigare anförts, så långt lagen medgiver innehavas av staten. Skulle, på sätt jämväl tidigare anförts, det sedermera befinnas ändamålsenligt, att enskilda intressen bli delaktiga i bolaget, torde detta lätt kunna ordnas genom aktieöverlåtelse.

Finansieringen av järnverket föreslås efter samråd med chefen för finansdepartementet ordnad på följande sätt. Bolagets aktiekapital bestämmes till

samma belopp, som de beräknade anläggningskostnaderna eller 10,000,000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas såsom reservationsanslag å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier. Vad förlagskapitalet beträffar bör något belopp för detta ändamål icke anvisas över budgeten. I stället föreslås, att staten genom riksgäldskontoret ställer garanti för ett förlagslån åt bolaget i riksbanken å det i förevarande hänseende behövliga beloppet 3,000,000 kronor. Genom ett sådant förfaringssätt torde en riktigare räntabilitetsberäkning vinnas vid behandling av eventuella förluster. För ställandet av förenämnda garanti fordras riksdagens medgivande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor,

dels ock besluta, att staten genom riksgäldskontoret skall ställa garanti för ett förlagslån åt Norrbottens Järnverk Aktiebolag i riksbanken till ett belopp av 3,000,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.